

SINESTETIČKI REGISTAR – UMETNIČKO DELO SCENSKOG DIZAJNA**SYNESTHETIC REGISTER – A WORK OF ART OF SCENE DESIGN**Đurđina Samardžić, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad***Oblast – SCENSKA ARHITEKTURA I DIZAJN**

Kratak sadržaj – „*Sinestetički registar – umetničko delo scenskog dizajna*“, ukršta teorijsko i umetničko istraživanje o primalnom bolu i neurotičnoj – psihofizičkoj manifestaciji u izostanku zadovoljenja potreba. Biopolitičkom umetničkom praksom, rekonstruišem doživljaj sopstva, emotivna – telesna opažanja, lična – intimna sećanja i umetničke prakse – inicijacije, u cilju mapiranja simboličkih ponašanja kao rezultata emotivnih povreda. Razlažem tezu baveći se doživljajem ličnog deformiteta - rasepa, kroz fenomen poremećenih objektnih odnosa dete – roditelj i trijade otac – majka – dete. Ishod istraživanja predstavlja sinestetički registar kao privatni performans kroz iskustvo primala i svest o dominantnoj emotivnoj praznini, konstruisanoj pozitivnim i negativnim senzacijama začelih u vremenskim okvirima: prenatalni život - rođenje – rano detinjstvo. Rezultat rada je audio – vizuelni sadržaj u prostoru doma, sinestetički događaj ili radikalno – empirijsko iskustvo posmatranja materijalizovanog, emocionalnog procesa, koji je ujedno proces i metodologija lične umetničke prakse.

Gljučne reči: *Primalni bol, Neuroza, Simboličko ponašanje, Potreba, Sinestezija, Međuprostor*

Abstract – *The Master's thesis "Synesthetic Registry" intersects theoretical and artistic research on primal pain and its neurotic-psycho-physical manifestation in the absence of satisfaction of needs. Through biopolitical artistic practice, I reconstruct the experience of the self, emotional - bodily perceptions, personal – intimate memories and artistic practices - initiations, in order to map symbolic behaviors as a result of emotional injuries. I explain the thesis dealing with the experience of personal deformity - cleavage, through the phenomenon of disturbed object relations child - parent and the triad father - mother - child. The outcome of the research is a synaesthetic register through the experience of the recipient and the awareness of the dominant emotional void constructed by positive and negative sensations conceived in time frames: prenatal life - birth - early childhood. The result of the work is audio-visual content in the home space, a synesthetic event or the experience of observing a materialized process, which is both a process and a methodology of personal artistic practice.*

Keywords: *Primal pain, Neurosis, Symbolic behavior, Need, Synesthesia, Interspace,*

NAPOMENA:

Ovaj rad proistekao je iz master rada čiji mentor je bio dr Radivoje Dinulović, red. prof.

1. UVOD : Am I enough?

Iskustvo života i njegovih pozitivnih i negativnih senzacija, postaju naš sadržaj mnogo pre samog rođenja. Kompleksnost bića koje se modeluje vremenskim, političkim, ideološkim, geografskim, socijalnim, društvenim i drugim kontekstima, zaboravljamo da je takođe proizvod mikro sveta, života pre rođenja : začeca, a potom i naizgled utopijskog postojanja u prostoru materične šupljine i placente. Takav svet, definisan zvučnim, svetlosnim, toplotnim nadražajima, pokretom ili enzimskim, hormonalnim disbalansom i dr., oblikuje se i učitanjem duševnog stanja majke.

Unutarnji sadržaj fetusa ujedno je otelotvorenje gena - loškog stabla i direktno - uzročno- posledičnog psihofizičkog stanja majke, njenih protivrečnih društvenih uloga i identiteta. Odnos plod – majka je u neprekidnoj korelaciji koja se odvija kroz “simboličke i stvarne delatnosti majke i telesnim prisustvom, veličinom, težinom i pokretima ploda.”¹ Plod i novorođenče, ne raspoznaju suštinsko Ja od ne - Ja, nemaju razvijeni misaoni aparat koji taj odnos razume. Oni isključivo prepoznaju svoje vitalne potrebe koje novorođenče izražava simboličkim ponašanjem: telom – pružanjem ruku, zvukom – plakanjem i dr. Psihofiziološko stanje iz rezervoara osnovnih potreba, kada nije zadovoljeno, alarmira sisteme opažanja, draži čula deteta, upisujući na taj način prva iskustva nezadovoljstva, mikro-trauma i izlaganja tela napetosti. U takvom psiho-biološkom sistemu primalnih scena i uskraćivanja, signale neispunjenih potreba doživljavamo kao bol i odigravamo² ih na simbolički način, pri čemu manifestujemo neurozu.

Kristijan Norberg Šulc piše o središtu i mestu, centru čoveka kao idealnom cilju ka kom tragamo, objašnjavajući da razvojem ličnosti kroz aktivnosti, društvena zbivanja i uzajamne odnose, nastaju i novi centri, dodaci prvobitnom.³ Da li se prevedeno na prostorno i sazajno iskustvo boravka u materičnoj šupljini, težište čoveka već oblikovalo iskustvom prostora, primarnog objekta – majke i primalnog doma tokom prenatalnog života? „Ako

¹ Tadić, Nevenka, Psihijatrija detinjstva i mladosti, Naučna knjiga, 2010. str. 50

² Džanov, Artur, Primalni krik, Nišro „Obzor“ Novi Sad, 1989. str. 27, „odigra(va)ti“ i „odigravanje“ koristi za prevod termina „act out“ i „acting out“

³ Samardžić, Đurđina, „Studija prostora doma kao biopolitičkog prostora u umetnosti“, 3.2 Dom – život kao umetnička aktivnost, Novi Sad, 2019. str. 21

se shvati da središte sveta označava ideal, javni cilj ili čak i izgubljeni raj, onda i reč dom dobija bliže i konkretnije značenje. Ona nam tada prosto govori to, da lični život svakog čoveka ima svoj centar.⁴ Rekonstrukcijom svoje istorije bića, koja se naslanja na istoriju bića roditelja - porodičnog stabla i duševnog - naslednog konstrukta, možemo registrovati centar i njegovu slojevitost - pozitivne i negativne psihofizičke prostore. Već samim začećem mi imamo odnos prema vitalnim potrebama i definiciji prostora - doma, pripadanja, potom telu, čulnim zadovoljstvima koja u razvoju osvajamo i uspostavljamo odnose. Naše zadovoljene potrebe, naši su centri, naše poimanje mira - doma, u stalnom dijalektičkom saznanju - procesu i kretanju. Temelj ovog rada tiče se potencijalnog odgonetanja simboličkih ponašanja, izvora neuroza - rascepa, procesa ka primalu i da li je moguće apsolutno zalečiti rascep i odigravanje koji su nastali instiktivnim odbacivanjem potreba, odbranom od psihobiološkog bola, čime održavamo svoj kontinuitet.

Teorijsko i umetničko istraživanje sprovedeno je kroz biopolitički metod, preuzimanjem života, trenutka, sećanja kao umetničkog medija i materijala. Temelji se na ličnim i intimnim događajima - dokumentom i reinterpretacijom, prostorima, iskustvima, zarad predstave emotivnih deformiteta kroz simboličko ponašanje - neurozu: doživljaj sopstva - stvarna i nestvarna ja, vlastita destruktivnost, frustracija, seksualnost tzv. emotivne praznine i izobličenosć sopstvenog identiteta. Konstanta teze rada je namera registrovanja neuroza u odnosu sa primarnim objektom - majkom; roditeljima, tj odsustvom objekta, iz lične potrebe da razumem: šta za mene znači tridaj otac - majka - ja ili to što me je majka odbacila i poništila? Da li moje simboličko ponašanje dolazi iz pogubnog zaključka „ona mene ne voli“? Da li je „ona mene ne voli“ negativna senzacija mene-fetusa, mene-novorodenčeta ili mene-deteta? Da li je „ona mene ne voli“ samo konstrukt nestvarnog Ja koji je prigušio doživljaje, sećanja, osećaj i patnju? Da li se „ona mene ne voli“ tiče odnosa majka - otac? Koja je uloga mog oca i svih simboličkih majki i očeva? Ko sam ja sebi? Da li sam (sebi) dovoljna?

Cilj teorijskog istraživanja tiče se isključivo prvog koraka rada na kompleksnoj temi zarad prepoznavanja deformiteta: neuroza, trauma ili primalnog bola. Psiholog Artur Džanov uvodi pojam primalni krik, koji suštinski predstavlja zvuk iz utrobe prilikom terapijskog oslobađanja intenzivnog bola⁵ detinjstva ili trenutka rođenja kao naše prve velike traume. Ovaj rad nastoji da prikaže proces mapiranja primalnog bola, rascepa i praznina, da kompleksnost objektnog odnosa majka - dete, osvesti postavljanjem određene emocije - pojma u sinestetički registar. Ključni stvaralački motiv proilazi iz potrebe da se sinestetički imenuje, materijalizuje i rekonstruiše pomenuta trijada, fenomen odsustva majke u detinjstvu, iz

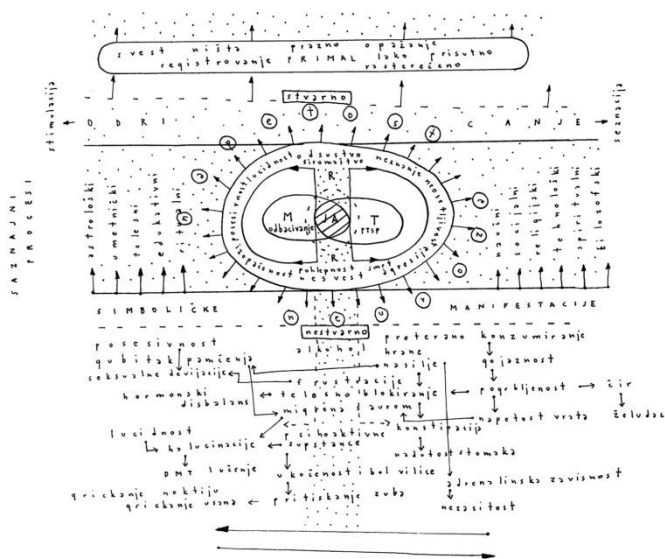
⁴ Šulc Norberg, Kristijan, Egzistencija, prostor i arhitektura, Građevinska knjiga, 1969.

⁵ Op. cit. Primalni Krik; Autor intenzivni bol, u daljem tekstu primalni bol, podrazumeva kao povredu koji nikada nismo sasvim doživeli i izrazili jer bi to ugrozilo naš opstanak. U tom potiskivanju, dete potiskuje, nagomilava bol blokira pristup osećanjima i postaje rascepljena ličnost.

perspektive deteta i propita subjektivni doživljaj univerzalnosti fenomena. Registrom se ne pretenduje predstavljanje odgovora i zaključka. Namera je razlaganje sebe, zarad sebe, iz sebe: predstavljanje spiska, koji re - interpretira sadržaj i unutrašnji presek mog bića kroz sve prethodno pomenute struje i pojmove. Pisani i izvedeni rad mogu postati isključivo primer ličnog, autentičnog procesa i umetničke prakse kao vida terapije, dnevnika, deo moje svakodnevice, metodologije i mehanizma koji u radu ne moraju i neće postati tema, ali u biti to jesu.

Registar je imenitelj svih pojava koje me čine u ovom trenutku. Umetnički koncept i rezultat istraživanja, rezultiraju performativno - socijalnim karakterom. Rad podrazumeva sinestetičku prezentaciju procesa i simboličkog ponašanja - kroz privatni performans koji postaje simbolički preporod.

2. TEORIJSKO ISTRAŽIVANJE

Slika 1 - Prikaz dijagrama JA

2.1 Primalni bol - trijada

Trijada otac - dete - majka, u ovom ili drugom hronološkom sledu, svakako počiva na vezi roditelja. Alejandro Hodorovski je definiše kroz četiri grupe: intelektualnu, emocionalnu, seksualno - kreativnu i materijalnu,⁶ koje negovanjem čine vezu savršenom. Dete postaje deo relacija i sjedinjeno je sa tim odnosima koji su istovremeno kompleksni - nasledni proces prethodnih porodičnih trijada. Hodorovski smatra da ukidanjem jedne od tih veza odnos prestaje da bude savršen, a ishod toga može biti raskid. U odnosu na dete, nezavisno od vremenskog okvira da li se dešava tokom prenatalnog života - rođenja - ranog detinjstva, trijada se transformiše. Potencijalne konflikte para usled nedostatka ljubavi i komunikacije, a izopštavanjem deteta, ono može učitati i svaki naredni odnos tretirati kao konfliktni prostor - traumatske i patološke si-

⁶ Hodorovski, Alejandro i Kosta Marijan, Metagenealogija: genealoško stablo kao umetnost, terapija i potraga za suštinskim ja; Trijada 1. Savršena zajednica, Beograd, Arete, 2020., str. 331

tuacije, čime se „nameće detetu negativna sudbina i bolan put ka pronalaženju unutrašnjeg mira“⁷ - primalni bol.

2.2 Primalni i/ ili primarni prostor

Rascep označava podelu na stvarno – Ja i nestvarno – Ja, a njegove dualnosti deo su fizičkog - Ja kao celine. Prostornim, a neizbežnim sinestetičkim tumačenjem pojave, promišljala sam rascep kroz japanski koncept „ma“, 間, objašnjen kao pauza, interval ili praznina u prostoru. „Ma“ je tranzicija, procesija, nauhvatljivi obrt, iz bola u oslobođenje, pritiska u lakoću, momenat rođenja, nemerljivi vremenski interval pre presecanja pupčane vrpce, pre prvog krika novorođenčeta. To je stanje, atmosfera, praznina ispunjena doživljajem. Bliska je Bašlarevom poetskom doživljaju prostora gde se utočište bića, zaklonjeno biće lokalizovanog sećanja intimnog života, izražava čulnim iskustvima i oprostora ga.

2.3 Sinestezija

Tretiranjem prenatalnog života kao događaja, a reinterpretiranjem materične šupljine kroz formu i funkciju scenskog dizajna i izvođačkog prostora, možemo se dotaći jednog i dalje nedorečenog i neobjašnjelog neurološkog fenomena – sinestezije. Pojam predstavlja „psihološku pojavu u kojoj se podražaji primaju u području jednog nadražaja, a doživljavaju u području drugoga.“⁸ U okvirima teorijskih istraživanja, postoje ogromna neslaganja o sinesteziji kao pojavi zbog njene višeznačnosti. Smatra se da je rezultat upotreba halucigenih supstanci⁹, produkt bujne mašte, kreativnosti, način poimanja sveta deteta i pamćenja, tangencijalnog govora, doživljaja realnosti, osećaja posebnosti i dr.¹⁰ Ipak, sinesteziju možemo tretirati kao preduslov za razumevanje scenskog dizajna, kao „oblasti koja počiva na ukupnom perceptivnom potencijalu, tj angažovanju svih čula.“¹¹ Osim ukupnosti elemenata, scenski dizajn sadrži međusobna ukrštanja i artikulacije zarad scenskog oblikovanja koji možemo povesti pod sinestetički doživljaj. Audiovizuelno oblikovanje podrazumeva sintezu formi, ali i reinterpretiranje zvuka u prostor i obrnuto, spontanom asocijacijom raznorodnih doživljaja.

2.4 Registar - simboličke devijacije

U simboličkim devijacijama, povratima, u radu se podrazumevaju svi oblici simboličkog – neurotičnog

⁷ Ibid.

⁸ Hrvatska enciklopedija, natuknica Sinestezija, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=56112> (posećeno 7. 9. 2021.)

⁹ Klaić, B. (1989), Rječnik stranih riječi, Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1230. str.

¹⁰ Ramachandran, V. S. i Hubbard, E. M. (2001), „Synaesthesia — A Window Into Perception, Thought and Language“, *Journal of Consciousness Studies* 8 (12), 3–34. str., <http://cbc.ucsd.edu/pdf/Synaesthesia%20-%20JCS.pdf>, (posećeno: 6. 9. 2021.)

¹¹ Dadić, Dinulović Tatjana 2017., Scenski dizajn kao umetnost, III Teorija i poetika scenskog dizajna, Beograd, Clío, str. 65

ponašanja. Tokom pisanja, želela sam da registrujem svoju osetljivost, izobličienost koja je nastala ukrštanjem roditelja: ratnom istorijom bića oca i odlaskom majke. Cilj je bio mapiranje i potencijalno propitivanje nužnosti devijacija, da li neke od njih mogu da prisvojim, da li moram da ih odbacim, kako ih transformišem i koji je put do stvarne – mene? Da li sam ja- umetnik : stvarna – ja i da li je moja istina u međuprostoru svih ličnih zaključaka, odgovora i pitanja?

3. UMETNIČKO ISTRAŽIVANJE

Simbioza teorijskog i umetničkog istraživanja bazira se na propitivanju, iniciranju telesnog, mentalnog iskustva, promišljanjem kreativnog procesa koji je niz neurotičnih potreba ali i potvrđeni višegodišnji mehanizam rada. Polazište mojih umetničkih istraživanja, aktivira se kroz samoanalitično pitanje i opsesivnu potrebu za traženjem odgovora. Poteškoće ali i vrednost ličnih procesa, definišu uvek isti ishodi – donošenje zaključka, ali i poništavanje istog. Sukob u mom stvaralačkom radu je temelj procesa koji inicira rad u kontinuitetu i prati ga niz nesklada, turbulencija i odluka. Zatvaranjem jednog pitanja, otvara se drugo i čini se da je nemoguće zaključiti temu, kao što nije moguće pretpostaviti početak i kraj procesa koji se paralelno odvijaju na različitim nivoima, pravcima i u neprestanom kretanju su i korelaciji. Uključuju sazajne procese, natal, DMT iskustvo, vođenje dnevnika, projekte - eksperimente *Nanina uspravanka* i *moj bog*.

4. SINESTETIČKI REGISTAR

Sinestetički registar kao audio-vizuelno umetničko delo scenskog dizajna, u prostoru doma aktiviranjem izvođačkog tela, postaje privatni performans – iskustvo, dokumentovano za potrebe master rada i samoanalize u daljem radu. Kritičko sagledavanje rada u kontekstu izvođačkih praksi, podložno je promenama i previranjima usled nemogućnosti definisanja hibridne forme. Ipak, istraživanjem različitih teorija i metoda, „Sinestetički registar“, rezultat je procesa izvođenja u svakodnevnom životu kao novi životni model radikalnog empirizma. Rad može da se vrednuje kao audiovizuelni medij u prostoru, ali on pre svega počiva na kvalitetu i značaju procesa. Sastoji se iz nekoliko ključnih faza i medija, u cilju iskustva ličnog – intimnog doživljaja i sagledavanja emocionalnog procesa stvarne i nestvarne mene kroz koloritni registar simboličkih ponašanja kao emotivnih praznina, praćenih autentičnim vokalizovanjem boja.

5. ZAKLJUČAK

Temom sinestetičkog registra osvestila sam ključna identitetska pitanja, na koja nužno nemam odgovor. Ispitala sam potencijalne uticaje nepovratne prošlosti porodičnih odnosa i psihofizičkih stanja - prema ličnom modelu, bez pretenzija o razrešenju i zaključku. „Sinestetički registar“ počiva na procesima, upitanostima, traganju za odgovorima kao autentičnim iskustvima uz kontinuiranu stvaralačku potrebu za unutarnjim procesuiranjem sadržaja sopstva i simboličkih ponašanja.

6. LITERATURA

Knjige

1. Bašlar, Gaston, Poetika prostora, Gradac, Beograd, 2005.
2. Bucati, Dino, Tajne stare šume ,Solaris/Cult, Novi Sad, 1995. 174 str. (Dino Buzzati - Il segreto del bosco vecchio, Garzanti, Milano)
3. Cray, Jonathan. "Your Colour Memory: Illuminations of the Unforeseen." In Olafur Eliasson: Minding the world. Edited by Olafur Eliasson and Gitte Ørskou. Exhibition catalogue. Aarhus: ARoS Aarhus Kunstmuseum, 2004: 209-225.
4. Dadić, Dinulović Tatjana , Scenski dizajn kao umetnost, Clio, Beograd, 2017.
5. Džanov , Artur, Novi primalni krik - Primalna terapija posle 20 godina, Arandelovac: Napredak, Beograd, 1992.
6. Džanov, Artur, Primalni krik, Nišro „Obzor“ Novi Sad, 1989.
7. Hodorovski, Alehandro i Kosta Marijan, Metagenealogija: genealoško stablo kao umetnost, terapija i potraga za suštinskim ja, Arete, Beograd, 2020.
8. Klaić, B. , Rječnik stranih riječi, Nakladni zavod Matice hrvatske ,Zagreb, 1989.
9. Linda Hartley, Wisdom of the Body Moving: An Introduction to Body-mind Centering, North Atlantic book, Paperback, 384 pages
10. Maljević, Kazimir Severinović, Bog nije zbačen: sabrana dela, Beograd, Plavi krug: Logos, 2010.
11. Samardžić, Đurđina, Studija prostora doma kao biopolitičkog prostora u umetnosti, Novi Sad, 2019.
12. Šulc Norberg, Kristijan, Egzistencija, prostor i arhitektura, Građevinska knjiga,
13. Tadić, Nevenka, Psihijatrija detinjstva i mladosti, Naučna knjiga, 2010.
14. Tanhofer, Nikola, O boji, Denona d.o.o, Zagreb, 2008.

Internet članci

1. Hrvatska enciklopedija, natuknica Sinestezija <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=56112>
9. IC3PEAK And Four More Russian Artists You Won't Find On Putin's Spotify List <https://tonysolovjov.medium.com/russian-artists-putin-wont-dance-to-dab7dd591ee9>
2. MA: Place, space, void <https://www.kyotojournal.org/culture-arts/ma-place-space-void/>
7. MA — The Japanese Concept of Space and Time <https://medium.com/@kiyoshimatsumoto/ma-the-japanese-concept-of-space-and-time-3330c83ded4c>
1. MA - The Japanese sense of place [http://www.east-asia-architecture.org/downloads/research/MA - The Japanese Sense of Place - Forum.pdf](http://www.east-asia-architecture.org/downloads/research/MA_-_The_Japanese_Sense_of_Place_-_Forum.pdf)
10. Melatonin - vladar carstva sna <http://www.holitimed.com/melatonin-vladar-carstva-sna>
11. Om – muzika sfera <http://maja-vuckovic.com/eseji/om-muzika-sfera.html>

4. Pantone boje <http://www.colorsyst.rs/proizvodi/bojne-karte/>
3. Ramachandran, V. S. i Hubbard, E. M. (2001), „Synaesthesia — A Window Into Perception, Thought and Language“, Journal of Consciousness Studies 8 <http://cbc.ucsd.edu/pdf/Synaesthesia%20-%20JCS.pdf>
6. The Mother's role in Bergman's Persona <http://filmint.nu/the-mothers-role-in-bergmans-persona/>
8. Your color memory, Olafur Elison <https://olafureliasson.net/archive/artwork/WEK100865/your-colour-memory>

Internet izvori

1. Bilja Krstić – Nanina uspavanka <https://www.youtube.com/watch?v=608WyxsbCQ>
2. Bonnie Bainbridge Cohen , Body mind centering <https://www.youtube.com/user/BodyMindCentering/video>
3. Nejednakost kao praksa <https://www.goethe.de/ins/cs/sr/kul/sup/ngt/iap.html>
4. Olafur Eliasson <https://olafureliasson.net/>
5. Shortparis – Pasha album <https://getsongkey.com/album/pasha/vzRWV>
6. Shortparis – СЫН <https://www.youtube.com/watch?v=QQHieZlybCk>

Kratka biografija:

Đurđina Samardžić rođena je u Senti 1996. godine. Diplomski rad na Fakultetu tehničkih nauka iz oblasti scenskog dizajna – „Studije prostora doma kao bio -političke umetnosti“ odbranila je 2019.god. U svom radu istražuje i kontekstualizuje svoju poziciju i različite identitete sinestezijski spajajući discipline i medije.

kontakt: samardzic.jpg@gmail.com